

ОКСАНА ЛЯТУРИНСЬКА

ГУСЛА

О. ЛЯТУРИНСЬКА

ГУСЛА

ПРАГА

ОКСАНА ЛЯТУРИНСЬКА

ГУСЛА

ВИДАВНИЦТВО „ДНІПРОВІ ПОРОГИ“

ПРАГА

I.

Заспівай, бояне,
вдар по срібних струнах!
У душі — відвага,
в жилах — кров горяча.
Сила плечі тяжить,
випинає груди,
угинає ступні
та на пядь у землю.
В задніпровське поле
вийти-б Святогором
пошукати чести
а князеві слави.

Мое лице стидом горить,
а на щиті моїм — ганьба.
Як кровію її не змить,
вогнем не випекти до тла?

У грудях — ненависть моя.
В мойому серці — гнів кріпкий.
Мій меч брязчить: таж ти — вояк!
Честь лицарська кричить: убий!

Брешуть на щити лисиці,
сонця схід — рудіше крови.
В бій-би линуть безголово
під вогонь і холод криці.
Впасти першим чи десятим,
тільки-б каленіти в люті,
глибоко списа віткнути,
боляче мечем затяти.

І знову сурмами дзвенить
завв'яття туги бойової.
І руки звично мимохить
затискують залізо зброї.
Ох, очервонітись щиту!
Ох, затупитися мечеві!
За землю Руськую,
за рани Ігореві.

Вдаряє в грудях мідь о мідь,
перетинаються ножі:
Люби, люби і ненавидь,
як повинь, мужу, жий!
На креміль — оливо руки.
На лезо — ока гострота.
Пруги чола, як знак, різкі.
На попіл спалені уста.

Я в темінь кину смолоскип,
осяю шлях великий,
висоти скель, провалля глиб
і подвигом надхненні лики.

Чи в далеч кожному пройти?
В це кожний свято вірить.
І контур, ні, не затремтить
цих постатей твердих і сірих.

О, знати твердо лиш одно:
загин або побіда.
І змаг п'янитиме вином,
як батька і прадіда.

Чудно́ в уяві так сплелось:
розбитий панцир, шолом...
і знак державний і берло
затверджені над полем.

Покрові Заступниці
свічи воску ярого,
риз злота сутого,
кожне зітхнення!
Діву Чисту хвалимо,
Діву славимо.
Хвалимо піснею,
славимо зброєю.
Молимося, просимо:
поможи на ворога,
Мати Божа,
Мати Руського Краю!

Зброї — чести, йменню — слави,
на бойовищі кровавім
неуступности, відваги.
Сяйва переможним стягам!
Ти, що всі чесноти холиш,
без твоєї, Боже, волі
не спаде намарно й волос! —
Молитви читаєм вголос,
молитви бойців — недовгі.
Меч Михайла на корогві.
По-над чола проречисто
хилить свій хитон Пречиста.

Мир над місцем сим!
Буду тут лежати,
поруч — побратим.
На почесні чати
стане тирса й кінь.
Буде звід зоріти,
гіркнути полинь,
синітимуть квіти.

І зрине кінь у височінь,
як є, в похідній збруї,
і дух твій вбраний в кармазин.
І запитає Юрій:
„Що мав ти над життя дорожче?
Що на землі досяг?“ ---
Я воїн був, Побідоносче,
доніс свій золот-стяг.

І дуб і лаври на чоло,
із рук Архангела — рапіру.
Безсмертний, чи досить було-б,
щоб осягти святого миру? —
Як можна вибрати з нагород,
тож із усього — лиш єдине:
тризуба знак, яко клейнод,
а прапор — жовто-синій.

II.

На озера, на глибокі
залюбки виходить лебідь,
а орел ширяє в небі,
а орлу подружить сокіл.

Із країн південно-синіх,
із країн лише далеких
що весни летять лелеки,
носять вісти провесінні.

Десь туди в краї південні
відлітають журавлі,
вабить прозолоть імлі
і ведуть моря зелені.

Сонце нігди не заходить
Синій вітер. Кораблі.
Беріг мрійної землі.
Води, води, води, води.

Плили, плили кораблі
до чужинної землі.
Води в морі скаламучені,
серце дівчини засмучене.
Не наблизить далину.
Шлях прямий не повернуть.
Серце дівчини засмучене,
доля з щастям не заручені.
Плили, лучились в одно
милий, далеч і стерно.

Як би бажать чогось,
як би волить мені —
то плисти лебідю
по морю синьому,
о землю вдаритись
та соколицею,
злетіть орлицею
по-під оболоки,
погнатись хвилею,
розбитись бурею
і по-над берегом
заскиглить чайкою.

Ви, гуси-лебіді,
далеко бачите,
в вирій злітаючи,
у водах граючи,
крильце купаючи.
Як-би заглядили
човно окрилене
та під вітрилами,
своїми білими
махніте крилами.
Дівочим голосом
о щогла вдартеся:
„Не гуси-гусоньки, —
поклони від Марусеньки
великі і малюсенькі“.

Встелю килимом ослін.
Відіб'ється відо стін
зелень, жовть і червінь
ніби весен первінь.

Білий застіл дам на стіл,
мед липневий злотих пчіл,
грона винограду
заповідних садів.

На черіні — жар-вогонь.
І жарка моя долонь.
Вийду на помостя
виждати гостя.

Насаджу чільце,
проясню лице,
гляну до вікна —
вийду чепурна.

Як поїде милий,
квіт розкину білий.
Як що ні, то з'очу
хоч його слідочок.

На моїх грядках барвінок
позатикувався синьо.
Ще з листків росу не страяс
біло-срібний ліліяс.
Ніжать мальви пелюстки,
Обережно, не діткни!
Ось троянда рожевіє.
Ту зірвать ніхто не сміє,
бо призначена комусь,
а кому? — сказать боюсь,
щоби зле хтось не заріє,
щоб не плакати, як торіє,

Ой, пряду я пасмо льону,
гнатись мислям не бороню,
закружляти веретенем,
тихо сплисти з уст іменом;
вириваючись із рук,
креслити нитками лук
і повторно — знов і знов —
битись пташкою в вікно.

Ти, журу, журу дівоцька!
Нічко темна сльотна!
Буде милому сорочка
ви, мої полотна!

Леном синьо в полі цвіли,
сонцем полотніли.
Леном цвіли — оком милим,
як лице збілили.

Полоскала бистра річка.
Коронкові грона
весело вплела волічка
синя і червона.

Ой, вийду лугом я,
слідом печаль моя,
до стіп шалвій:
де сокіл твій?

Піду стежиною,
печаль полинею
стоїть, росте:
де сокіл, де?

На поле скошене,
росаи зрошене
впаду грудьми,
заллюсь слізьми.

Згадка голубом злетить.
Оперіння — золоте.
Серце спіймане, цить! —
Радість молодю цвіте.

Легкий притиск уст до уст.
Свіжий дотик до чола.
Дійсність ніги — захлинуть! —
грудей теплих, як поля.

Щастя згублені ключі.
Як би їх знайти хутчій!
Пошукати в лісі, в полі,
запитать, зустрівшись, долі:
„Ти горою, доле, йшла,
чи мої ключі знайшла
з золотими обідками?
Щоб пізнати, що ці самі,
там намітку під кісник
накарбовано з весни.
Чом я пояс попустила?
Не інакше — злая сила.
Чом цяцькований обруч
не тулила обіруч?“
Посміхнеться оком доля:
„Довгі, довгі луки поля,
і темніше ночі гай.
Як згубила, то й шукай!“

Горе, горе, горе, горе!
Перстень впав у синє море.
Хто дістане перстня мого
по-над злото дорогого,
по-над перли, над коралі?
Чорні очі цілували,
перстня серце вибирало,
подивляла заздрість стало,
бож то перстню не був рівен
жаден з перстенів царівен.

Десь весни, літо. В мене — осінь.
Крадеться хтось під вікна босий,
хтось листям жовтим шелестить,
йти за собою просить, кличе.
Боюся глянути в обличчя.
За руку взяв, веде, шепоче:
„Глянь, листовиння як тріпоче!
Дивися, як зів'яв твій квіт!
Ходім, я покажу озера.
Це — суму сить. Чи бачиш беріг?“

Сонце світить ніби денно,
сонце грів ніби літньо —
не росте мій дуб зелено,
не цвіте мій квіт блакитно.

Щось віщує серцю смуток,
щось недобре, щось вороже.
Чорним оком жаско, люто
чорний ворон щось ворожить.

Прислухалась, тремтячи.
Грали очі й дукачі.
А циганка так гадала:
„Видко, чи від самопала,
чи від рубанця мечем
берігти комусь плече.
Карта зирк — король червовий,
В головах став туз хрестовий . . .“
Злились очі й дукачі,
мов зірниці уночі.

Впала ясна зірка
з долів лазоревих.
Повнить келих гіркість,
келих кришталевий.

Зглянусь зблизька в ньому,
відіб'юся чітко:
побіл уст, залами
брів тонких, як нитка.

Вип'ю до краплини,
похилюсь по вітру.
Сліз їдких полинних
рукавом не витру.

„Ходить сон коло вікон,
а дрімота коло плота...“

Народ.

Люляй, люляй, сину!
Вкрию ніжки, плечі.
Тінь поклавши синю,
день схилився над вечір.

Ходять дрімки впарі,
місяць — під горою:
принесуть киптарик
з нитки дорогої.

Покладуть зненацька
точеную кулю,
шаблю щей козацьку...
Люляй, сину, люляй!

Знаю казку, казку дивну
про далекую царівну,
що сумує ніч і день.
Не розрадить сміх пісень,
не злікує і живиця.
Все марніють білі лиця,
місяць гасне на чолі.
З уст зірветься: „Таж коли?
Стільки марно-жданних років —
не горить вогонь високий
на кордонах сторожких
і знамен нема на них.
Спить сторожа безтурботна.
Білять наймички полотна.
Чи страшний Семиголов,
чи схолола в жилах кров,
чи на меч забракло криці,
чи помер у світі лицар?

Не списами для забави
і не видом богатирським
прихилити погляд Слави.
Високо підвівши зір свій,
Слава пильно стежить далеч.
І прийти одному, ніби,
не в залізі і не в сталі,
з жаром серця, що осліпить.

В мене — з глини чорний півник,
між ляльками сплять царівни,
а з блискучих бляшанок
на весь ліс гучний свисток.
Свисну — вітер стій, як стій:
Путь далека, хлопче мій? —
По дурному не питай!
Через поле! Через гай!
Чортом мчить вігровий кінь
далі, далі в просторінь.
А царівни по одній
піднімають луки вій,
виходжають на ставок
подивитись на рибок,
на високії дуби
випускати голуби.
На все горло крикне півник —
і поснуть мої царівни.

Де стояв мій городок —
вугіль, камінь і пісок.
Звіря дивного сліди
впоперек, туди й сюди.
І бійниці збиті з веж.
І ворота з петель теж.
О, наруги та глибінь! —
О, знесвячення святинь!
Як вгадати збіг подій?
Видко, був тугий тут бій.
Море крови пролилось.
Вої впали, як покос.
Що не меч — усе щербець,
списи, шоломи — внівець.
Ні догани, ні ганьби.
Духу лицарів, тож спи!
Я насиплю ряд могил,
що діточих стане сил,
за поляглих у бою
в серці пімсту затаю.

Ти не плач, ясна царівно,
не ридай горюче!
Натягайся туго, луче,
тягло та співуче!

Постій — певний, позір — рівний,
рук хвильна напруга.
Понесе стрілу півкругом
лук напнутий туго.

Честь і голову, царівно! —
Перша з стріл улучить,
Пугар наливай кипучий,
через віньця ллючи!

III.

Чи вітра подув став різкіше?
Чи захід сонця багряніш?
Заграли відблески зловіщо.
Здрігнувся ліс, немов комиш.

Побіг крилатим видмом сполох
полями чуйними без рос
і зачеркнув по овид коло
і серце жахом понялось.

Хтось встав грізний зі словом: „бяху!“ —
в багрянці сонця й кровотеч.
І погляд його — стріли жаху.
І руки його — меч.

Не соколи вилітали,
по-соколячи ячали —
виїджали юнаки,
натягали луки.

Нумо, соколи, до діла!...
Мати тужно лебеділа,
заломивши руки,
лила сльози, ой, гіркі.

Шлях закурений хрестила.
Відірвань очей несила
від сліду копит дзвінких,
від розлогих лугів.

Я вигладжу турбот сліди.
Йдуть друзі — ти іди!
Чи матері заборонить,
щоб не продовжити хоч мить?
Щоб не припасти до стремен
з словами ніжними, як лен?
Благословінь не дати на путь?
Хрестом не огорнуть?

Ні, не спинити мисли в леті!
Біжить сполохана, мов лань.
А серце гинь, а серце вянь!
Тривожні далечи намети.
Тінь розіп'ялась по горбах.
Непевна пядь, як прірва-шлях.
Та де-ж килими полонини?
Там ніга трав, там світло дня,
мале пасеться оленя,
у зворі річка вється, рине.

Хто з'їде в час такий із двору?
Про бурю вихорі говорять.
Вже поночі, лягає мла,
і кінь, весь змилений, охляв.
Привмно, затишно в кімнаті.
Постеле постіль білу мати,
оберегатиме чуй-сон.
І не надивиться, либонь,
на вроду сина парубочу,
і не натішиться досхочу.

Вже треті півні кукурічуть —
чекати дня з раптовим світом.
А любих ймен не перелічу,
не вгорну шовком й оксамитом.

Як-би знайти слова прирічні
на хмурий жовтень, на листопад,
на близькі дні зловіщі в січні,
як-би вгадати та упопад!

Як зимно і як мертво краєм!
Метіль сліди всі замітає.
Царице, хорони сірому,
хто під цю пору вийде з дому,
чия мандрівна путь є довга!
Хоч-би саньми шляхи очовгать,
Хоч-би часом чорніла віха,
щоб ніхто з шляху не з'їхав.

Темнів тінями божниця,
і темно дивляться Святі.
Скорботні виснажені лица,
як пергаментові листи.

Щось не велить душі молитися,
прибігти під святій покров.
І мариться: мов сліз криниця,
мов Божі муки й Божа кров.

Давно затерся слід копит.
Давно вже коні продудніли.
А далечей очам не спить,
не дохилити сліз дозрілих.

Як-би хоч здалеку узріть!
Як-би вітри відтіть подули!
Як-би зійшла щаслива мить!..
Пішли, пішли і... не вернули.

І, може, впали вже сини.
Мій Боже! серце-крига.
Щитом Господнім заслони,
пошли Архистратига.

Вже не чекати гостя з Лугу.
Дми, вітре, вітре, вий!
Як цілий світ, велику тугу
не понести самій.
Не розказать про безмір горя
тій далині німій.
Ні кинуть місяцю і зорям
мій жаль і смуток мій.

Мовчиш ти сфінгою пустині
і звід повік не затремтить.
Коли поглянеш у долини?
Коли жертов буде досить?

До ніг твоїх впаду лицем:
Чи мало обітниць палало?
З тризубом Діво і з мечем,
ти прагнеш спрагою Ваала!

Підводилися руки вгору,
сухі уста переривали:
„За тих, що згинули від мору...
за тих, які в боях упали“.

І били постаті поклони
за тих, що потонули в морі...
за тих, що невідомі в сконі.
Беззвучно плачучи, в покорі

схилялись сестри і вдовиці
і матері і наречені
і капав воск із восковиці
за тих, що впали безіменні.

І батько відрічеться сина.
І брат піде на брата.
О, Люблена! О Ти, Єдина,
в багряно-княжих шатах!

Душі свята гординь Гордине,
Ти по-над дім і матір.
Тобі офіри голубині
творити і вклякати.

ЗМІСТ:

Стор.

I.

Заспівай, бояне	5
Моє лице стидом горить	6
Брешуть на щити лисиці	7
І знову сурмами дзвенить	8
Вдаряє в грудях мідь о мідь	9
Я в темінь кину смолоскип	10
О, знати твердо лиш одно	11
Покрові Заступниці	12
Зброї — чести, йменню — слави	13
Мир над місцем сим!	14
І зрине кінь у височінь	15
І дуб і лаври на чоло	16

II.

На озера, на глибокі	19
Десь туди в краї південні	20
Плили, плили кораблі	21
Як би бажать чогось	22
Ви, гуси-лебіді	23
Встелю килимом ослін	24
Насаджу чільце	24
На моїх грядках барвінок	25
Ой, пряду я пасмо льону	26
Ти, журу, журу дівоцька	27
Ой, вийду лугом я	28
Згадка голубом злетить	28
Щастя згублені ключі	29
Горе, горе, горе, горе	30
Десь весня, літо	31
Сонце світить ніби денно	32
Прислухалась, тремтячи	33
Впала ясна зірка	34
Люляй, люляй, сину	35
Знаю казку, казку дивну	36

Не списами для забави	37
В мене — з глини чорний півник	38
Де стояв мій городок	39
Ти не плач, ясна царівно	40

III.

Чи вітра подув став рівкіше?	43
Не соколи вилітали	44
Я вигладжу турбот сліди	45
Ні, не спинити мисли в леті!	46
Хто зїде в час такий із двору?	47
Вже треті півні кукурічуть	47
Як зимно і як мертво краєм!	48
Темніє тінями Божниця	49
Давно затерся слід копит	50
Вже не чекати гостя з Лугу	51
Мовчиш ти сфінгою пустині	52
Підводилися руки вгору	53
І батько відрічеться сина	54

В-ВО
„ДНІПРОВІ ПОРОГИ“

1. Г. Мазуренко:
АКВАРЕЛІ.
2. Ір. Наріжна:
НАСТРОЇ.
3. О. Лятуринська:
ГУСЛА.

АДРЕСА:
Е. VYROVŮJ,
PRAHA XII., CHODSKÁ 16.
CZECHO - SLOVAKIA.

